

УДК 349.2

Пряников В. С., заступник прокурора
Луганської області, старший радник юстиції

Щодо форм захисту трудових прав та інтересів прокурорів України

В статті досліджено та охарактеризовано форми захисту трудових прав та інтересів прокурорів України. Також розроблені ґрунтовні висновки та пропозиції щодо форм захисту трудових прав та інтересів прокурорів України.

Ключові слова: прокурор, службово-трудова правовідносина, трудові права, органи прокуратури України, судовий розгляд, форми захисту.

В статье исследованы и охарактеризованы формы защиты трудовых прав и интересов прокуроров Украины. Также разработаны обстоятельные выводы и предложения относительно форм защиты трудовых прав и интересов прокуроров Украины.

Ключевые слова: прокурор, служебно-трудова правоотношения, трудовые права, органы прокуратуры Украины, судебное разбирательство, формы защиты.

This article examines and describes the forms of protection of labor rights and interests of prosecutors Ukraine. Also prepare a detailed conclusions and proposals for forms of protection of labor rights and interests of prosecutors Ukraine.

Keywords: procurator, service and labor relations, employment law, prosecutors Ukraine, trial forms of protection.

Актуальність теми. Сучасний стан додержання законодавства про працю характеризується зростанням порушень службово-трудових прав прокурорів, зниженням рівня ефективності їх захисту та охорони, що обумовлює актуальність даного дослідження. Адже визначення форм захисту службово-трудових прав, свобод та інтересів прокурорів сприятиме розробці ефективного галузевого механізму захисту зазначених прав та дозволить відповідним категоріям працівників сконцентрувати свою діяльність на покладені законом завдання, що мають суспільне та державне значення.

Стан наукового дослідження. Належне визначення категорії «форми захисту у механізмі захисту трудових прав та інтересів прокурорів», її змісту та значення має конструктивно впливати на рівень реалізації, охорони та захисту їх службово-трудових прав. Означене питання на різних етапах суспільного розвитку досліджували такі видатні науковці, як: В.Бурак, І.В. Венедиктова, Н.Д. Гетьманцева, Л.В. Грицишина, І.Г. Козуб, Т. А. Нестерова, А. О. Падалка, Г.П. Тимченко тощо. Проте, враховуючи існування великої кількості дискусійних питань у відповідній сфері дослідження означені питання потребують додаткового аналізу та доопрацювання.

Метою статті є визначення змісту та значення форм захисту у механізмі захисту трудових прав та інтересів прокурорів. Для досягнення поставленої мети в статті необхідно вирішити такі головні завдання: визначити зміст поняття «форми захисту трудових прав працівників», з'ясувати сутність форм захисту трудових прав та інтересів прокурорів, та виокремити їх основні види.

Виклад основного матеріалу. В загальному розумінні під формою розуміють комплекс внутрішньо узгоджених і урегульованих законом заходів по захисту трудових прав та законних інтересів, котрий має обрати працівник для ефективного захисту

порушеного права. Так Н.Д. Гетьманцева, І.Г. Козуб зазначають, що: «форма захисту — сукупність способів, які спрямовані на поновлення, встановлення і визнання прав і законних інтересів осіб» [1, с. 37]. Слід підкреслити, що форми захисту трудових прав прокурорів являють собою комплекс внутрішньо узгоджених і урегульованих законом заходів загального та спеціального характеру по захисту службово-трудоових прав, серед яких працівник має можливість обрати оптимальний варіант для ефективного захисту порушеного права. Основоположними формами в загальному розумінні є державний та недержавний захист трудових прав. Так, захист трудових прав прокурорів, як і інших категорій працівників, забезпечується Конституцією України, КЗпП України, та нормативно-правовими актами спеціального характеру.

Перш за все, слід зазначити, що у відповідності до ст. 55 Конституції України: «Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень... Кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань» [2]. В. Бурак слушно зазначає, що: «право на захист включає в себе наступні елементи: можливість особи, право якої порушене, використати не заборонені законом засоби примусу на порушника... Аналіз тенденцій розвитку трудового законодавства свідчить про розширення форм захисту трудових прав та законних інтересів» [3, с.179]. В свою чергу, ст. 221 КЗпП України: встановлює перелік органів, які розглядають трудові спори: «Трудові спори розглядаються: 1) комісіями по трудових спорах; 2) районними, районними у місті, міськими чи міськрайонними судами» [4]. Слід зазначити, що особливості розгляду трудових спорів прокурорсько-слідчих працівників, яким присвоєно класні чини, встановлено Законом України «Про прокуратуру» та полягають у розгляді спорів, що виникають із застосування до них дисциплінарних стягнень. Інші трудові спори за участю прокурора України розглядаються у загальному порядку. Ст. 232 КЗпП України закріплює перелік трудових спорів, що підлягають безпосередньому розглядові у районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судах.

Проаналізувавши, основні положення КЗпП України, слід розглянути наукові висновки з відповідного питання. Перш за все, слід зазначити, що кількість форм захисту, забезпечених чинним законодавством України, науковці класифікують за різними по характеру критеріями. Існують наукові позиції, що звужують обсяг форм захисту до процесуального порядку вирішення трудових спорів. Наприклад, Г.П.Темченко зазначає, що форми захисту — це такі процесуальні форми, які забезпечують реалізацію права на захист [5, с.14]. Очевидно, що сучасний захист трудових прав працівників включає більше варіантів, що виходять за процесуальні межі врегулювання трудових спорів. Більш ґрунтовний та повний поділ форм виділяє І.В. Венедиктова, зазначаючи, що: «захист прав має такі форми: юрисдикційна та неюрисдикційна» [6, с. 65], її підтримує В. Буряк та доповнює відповідну наукову позицію наступним чином: «суть юрисдикційної форми захисту полягає у тому, що особа, яка оспорує право чи законний інтерес, звертається до державних або інших компетентних органів, на які законом покладено обов'язок прийняти необхідні заходи для відновлення порушеного права і припинення правопорушення. ... Неюрисдикційні форми захисту трудових прав працівників передбачені трудовим законодавством. До них належать: а) примирно-третейські процедури, які застосовують при вирішенні колективних трудових спорів; б) самозахист; в) громадський захист, який здійснюють виборні профспілкові органи» [3, с.180]. У відповідності до означеного слід зауважити, що неюрисдикційні форми врегулювання трудових спорів в межах діючого законодавства належним чином не

врегульовано, але у відповідній формі є потенціал, з огляду на можливість спрощеної процедури вирішення незначних суперечностей, що наразі вирішуються в інший спосіб. Всі форми в залежності від суб'єкта урегулювання мають спиратись на ступінь правопорушення, мати офіційний, повний та досконалий механізм реалізації.

Отже, на основі вищевикладеного можемо виділити основні форми захисту трудових прав прокурорів і додаткові. До основних належать:

1) звернення прокурора за захистом своїх порушених трудових прав до вищестоящих органів та Генерального прокурора України.

Так, згідно з Дисциплінарним статутом прокуратури України, затвердженим постановою Верховної Ради України від 6 листопада 1991 р. № 1796-XII, наказ про притягнення до дисциплінарної відповідальності може бути оскаржено працівником Генеральному прокурору України у місячний строк із дня ознайомлення з наказом. Генеральний прокурор ухвалює рішення по скаргі в десятиденний строк, а в разі проведення перевірки - не пізніше одного місяця з дня її надходження [7]. Тобто дане положення Статуту безпосередньо передбачає право прокурора на захист у разі незаконних дій його керівництва під час накладення дисциплінарного стягнення.

2) звернення прокурора за захистом своїх порушених трудових прав до судових органів влади. Відповідно до ч. 1 ст. 232 КЗпП України «безпосередньо в районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судах розглядаються трудові спори за заявами: 1) працівників підприємств, установ, організацій, де комісії по трудових спорах не обираються [4]. До таких працівників належать прокурори, адже прокуратура є тим органом, де Комісія з трудових спорів не утворюється. Так, згідно з ч. 1 ст. 224 КЗпП України: «Комісія по трудових спорах є обов'язковим первинним органом по розгляду трудових спорів, що виникають на підприємствах, в установах, організаціях, за винятком спорів, зазначених у статтях 222, 232 КЗпП України», де ст. 222 КЗпП України регламентує, що особливості розгляду трудових спорів суддів, прокурорсько-слідчих працівників, а також працівників навчальних, наукових та інших установ прокуратури, які мають класні чини, встановлюється законодавством.

Однак в окремих випадках прокурори можуть звертатися до інших органів за захистом своїх трудових прав, але ці форми захисту є додатковими:

1) звернення прокурора до профспілкової організації для врегулювання розбіжностей, що виникли між ним і роботодавцем;

Так Л.В. Грицишина констатує: «Професійні спілки є громадськими організаціями, що об'єднують громадян, пов'язаних спільними інтересами за родом їх професійної діяльності, вони створюються без попереднього дозволу на основі вільного вибору їхніх членів. Основним завданням профспілок є захист соціально-економічних прав та інтересів своїх членів» [8, с. 283]. Право участі та організації в професійних спілках для прокурорів має особливості, тому його необхідно закріпити в межах діючого Закону України «Про прокуратуру». Правове врегулювання відповідного права прокурорів відповідає міжнародним стандартам захисту права на організацію державних службовців, а саме у відповідності до положення ст. 4 Конвенції про захист права на організацію та процедури визначення умов зайнятості на державній службі N 151: «1. Державні службовці користуються належним захистом від будь-яких дискримінаційних дій, спрямованих на обмеження свободи об'єднання в галузі зайнятості. 2. Такий захист застосовується, зокрема, щодо дій, на меті яких є: а) підпорядкування прийому державних службовців на роботу умові, згідно з якою вони не повинні вступати до організації державних

службовців або повинні припинити своє членство в ній; б) звільнення або нанесення державному службовцеві збитку в інший спосіб на тій підставі, що він є членом організації державних службовців або бере участь у нормальній діяльності такої організації» [9]. У даному випадку поняття «державний службовець» вживається у широкому розумінні, тобто це ті громадяни України, на яких покладається безпосереднє виконання функцій держави на відповідній території, у конкретній галузі державного управління;

2) звернення прокурора за захистом свої порушених трудових прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини діяльність якого регулюється Законом України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23.12.1997 № 776/97-ВР [10], де визначено, що Уповноважений Верховної Ради України з прав людини приймає та розглядає звернення громадян України, незалежно від місця їх перебування, іноземців, осіб без громадянства, які перебувають на території України, або осіб, які діють в їхніх інтересах. Уповноважений розглядає звернення щодо відносин, які виникають між заявником та органами державної влади, органами місцевого самоврядування та їх посадовими і службовими особами.

Хоча Уповноважений Верховної Ради з прав людини безпосередньо не розглядає трудові спори прокурорів, але він уповноважений звертатись до суду із заявою про захист їх трудових прав, направляти в органи прокуратури акти реагування на порушення трудового та іншого законодавства з вимогою усунення виявлених порушень тощо.

Висновок. Отже, необхідно зауважити на тому, що без встановлення правопорядку в сфері службово-трудових відносин неможливий подальший розвиток органів прокуратури як незалежного органу, кадри якого належним чином не захищені. Тому найважливішим завданням держави є доведення правових стандартів регулювання службово-трудових відносин, учасниками котрих є прокурори України, в нашій державі до міжнародного рівня. В загальному вигляді захист трудових прав прокурорів України це одночасно і захист законності і правопорядку в сфері праці, що полягає у дотриманні і виконанні приписів трудового законодавства всіма учасниками службово-трудових правовідносин. Таким чином, визначення форм захисту трудових прав прокурорів має поєднувати як законодавчі кроки, так і виховні, такі, що будуть стимулювати трудову свідомість учасників службово-трудових правовідносин та ріст поваги сторін трудових правовідносин однієї до іншої, адже від їх спільної праці залежить стан охорони прав інших осіб, рівень законності та правопорядку в Україні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гетьманцева Н.Д., Козуб І.Г. Засіб, спосіб і форма захисту трудових прав / Н.Д. Гетьманцева, І.Г. Козуб // Адвокат. - № 11 (110) – 2009. – С. 37-42.
2. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. – Ст.141.
3. Бурак В. До поняття правового захисту трудових прав працівників // Вісник Львівського університету. Серія юрид. – 2009. – Вип. 48. – С. 177–182.
4. Кодекс законів про працю України / Верховна Рада УРСР; Кодекс України, Закон, Кодекс від 10.12.1971 № 322-VIII // Відомості Верховної Ради УРСР. - 1971 р. - / Додаток до N 50 /.
5. Тимченко Г. П. Способи та процесуальні форми захисту цивільних прав: автореф. дисна здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Г. П. Тимченко; Нац. юрид. акад. ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2002. – 20 с.
6. Венедиктова І.В. Сучасний словник цивільно-правових термінів. – Серія «Юридичний радник». – Х.: «Страйд», 2005. – 224 с.

7. Про затвердження Дисциплінарного статуту прокуратури України: Постанова Верховної Ради України // Відомості Верховної Ради України, 1992, N 4, ст. 15.

8. Грицишина Л.В. Реалії та перспективи закріплення юридичних гарантій захисту права на працю в умовах ринкової економіки / Л.В. Грицишина // Університетські наукові записки, 2006. - № 3-4 (19-20). - с. 282-285.

9. Конвенція про захист права на організацію та процедури визначення умов зайнятості на державній службі N [...] / Міжнародна організація праці; Конвенція, Міжнародний документ від 27.06.1978 № 151 // Офіційний сайт Верховної Ради України: [Режим доступу] http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/993_187.

10. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: від 23.12.1997 № 776/97-ВР // Відомості Верховної Ради України, 1998, N 20, ст.99.

УДК 349.2

Мартюшев С. М., прокурор прокуратури м. Харкова

Поняття та сутність правового статусу суб'єктів пенсійного забезпечення працівників

У статті дано поняття правового статусу суб'єктів пенсійного забезпечення працівників. Проаналізовано сутність даного поняття, розкрито роль правового статусу суб'єктів пенсійного забезпечення працівників у суспільстві.

Ключові слова: поняття, правовий статус, суб'єкти пенсійного забезпечення, працівник.

В статті дано поняття правового статусу суб'єктів пенсійного забезпечення працівників. Проаналізовані сутність даного поняття, розкрито роль правового статусу суб'єктів пенсійного забезпечення працівників в суспільстві.

Ключевые слова: понятие, правовой статус, субъекты пенсионного обеспечения, работник.

The article is given to the notion of the legal status of subjects of pensions providing of employees. Analyzed the essence of this concept, revealed the role of the legal status of the subjects of pensions providing of workers in society.

Keywords: concepts, legal status, subjects of pensions providing, employee.

Актуальність теми. У сучасному світі проблемні питання правового статусу суб'єктів пенсійного забезпечення належить до найбільш актуальних і складних, адже фактично немає держави, де б в останнє десятиріччя не проводилася пенсійна реформа. Причиною реформ стають не лише економічні проблеми і перетворення, а й соціальні зміни, передусім такі, як зменшення народжуваності, старіння населення, збільшення кількості людей похилого віку, підвищення рівня тривалості життя, скорочення у суспільстві зайнятого населення, безробіття тощо.

Стан наукового дослідження. Необхідно зазначити, що проблемні питання суб'єктів пенсійного забезпечення працівників досліджували у своїх працях такі вчені, як А. М. Васильєва, М. Д. Ждан, О. Д. Зайкін, Т. В. Кравчук, О. В. Лавріненко, А. В. Малько, П. Д. Пилипенко, С. М. Прилипка, П. М. Рабінович, С. М. Сивак, Н. М. Стаховська, Н. М. Хуторян та інші. Не применшуючи наукові доробки вчених, маємо зазначити, що питання визначення поняття та сутності правового статусу суб'єктів пенсійного